

L'ús de les pilotes de goma

En el transcurs dels darrers anys el Síndic ha tingut coneixement de persones ferides com a conseqüència d'haver rebut l'impacte d'una pilota de goma, algunes de les quals han perdut un ull o fins i tot la vida. Recentment també ha estat coneixedor d'alguns ferits per aquests projectils durant la manifestació de la tarda del dia 29 de març de 2012. Finalment, cal fer esment de les víctimes durant la manifestació del passat 14 de novembre de 2012, entre les quals hi ha una dona que ha perdut la visió de l'ull esquerre després d'un impacte.

El Síndic també ha rebut algunes queixes de persones que alerten dels danys que provoquen aquests projectils i que en demanen la prohibició. Amb l'objectiu d'abordar l'estudi d'aquest tema des del punt de vista de trobar-hi possibles alternatives, el Síndic va obrir una actuació d'ofici.

Les pilotes de goma poden provocar lesions corporals irreversibles

Les pilotes de goma tenen la consideració d'armes o municions "menys letals" de tipus cinètic. Segons diversa literatura científica, quan aquestes armes impacten al cos humà provoquen un trauma superficial o no penetrant (hematoma o abrasió) i inhabiliten temporalment el subjecte colpejat sense causar, en teoria, danys permanents. Provoquen un efecte de dolor immediat, més o menys intens i durador, en funció de diversos factors del tret (distància, tipus de rebot, etc.) o de la persona (complexió física, tipus de vestimenta, edat, etc.).

Les pilotes de goma, de diversos tipus i formes, han presentat, però, diversos inconvenients per la possibilitat de provocar lesions corporals més greus de caràcter irreversible, i fins i tot letals, quan impacten contra determinades parts del cos. Hi ha jurisprudència que declara provats els danys irreparables que causen aquests projectils i les conseqüències que es deriven de rebre'n un impacte.

Els funcionaris del Cos de Mossos d'Esquadra, per dur a terme les seves funcions, disposen d'armes de foc i de munició de dotació reglamentària. A més, està previst que en determinats casos puguin utilitzar altres elements com a armes o eines d'ús policial.

La Direcció General de la Policia regula la utilització d'armes i eines d'ús policial, d'una banda, per

mitjà de la Instrucció 8/2012, de 26 d'abril, sobre la utilització d'armes i eines d'ús policial, i també la Instrucció 10/2012, de 26 de juny, d'ampliació de l'annex de la Instrucció 8/2012; de l'altra, pel Procediment normalitzat de treball (PNT) 217/03/11, sobre l'actuació policial en concentracions i manifestacions.

D'acord amb aquesta normativa, les armes destinades a la impulsió i la projecció de pilotes de cautxú, artefactes fumígens i lacrimògens principalment són: (1) les armes llargues del calibre 12 o escopeta policial i (2) el llançador de 40 mil·límetres.

L'ús d'aquestes armes i municions està previst per al control de masses: ordre públic, motins penitenciaris, etc. i en actuacions que es defineixen com de risc alt per als grups especials que hi intervenen. Pel que fa a les pilotes de goma, les unitats que en poden fer un ús són l'Àrea de Brigada Mòbil, l'Àrea de Grup Especial d'Intervenció i l'Àrea Regional de Recursos Operatius.

Sobre l'actuació policial en l'execució de la dissolució, el PNT preveu l'avertiment verbal amb l'anunci de l'actuació policial imminent que es durà a terme. Tanmateix, s'assenyala que aquest avertiment no serà necessari en supòsits d'alteracions greus de l'ordre públic, amb lesions a les persones o danys a les coses.

Cal una moratòria en l'ús de les pilotes de goma fins que el Govern presenti un informe i el Parlament s'hi pronunciï

La distància mínima amb la qual s'han de fer els llançaments de les pilotes de goma amb l'escopeta policial és de 50 metres, des de la qual s'ha d'apuntar la projecció de les pilotes al terra a uns 10 metres per davant del grup que s'ha de dissoldre. No obstant això, en casos d'agressions contra els policies, està previst que es puguin llançar a menys distància i directament contra els agressors, però incidint en la part inferior del cos (cuixes i cames).

Els defensors de les pilotes de goma consideren que l'ús d'aquests projectils és necessari i està justificat en situacions de força hostil. També creuen que el seu ús pot provocar lesions de la mateixa manera que altres procediments com el cos a cos.

Per contra, d'altres com l'associació Stop Bales de Goma en demanen la retirada i la prohibició al més aviat possible, alhora que plantegen alternatives a l'ús d'aquests projectils.

A escala europea, segons la informació de què disposa la institució, a banda d'Espanya, tan sols a França i a Portugal s'utilitzen les pilotes de goma amb caràcter regular en el cas de les unitats antiavalots de la policia.

S'han d'avaluar eines alternatives a les pilotes de goma davant de possibles situacions d'alteració greu de l'ordre públic

En l'àmbit de les alternatives, el Departament d'Interior ha introduït el llançador de 40 mil·límetres en l'ús de material antiavalot. Entre els usos possibles hi ha el llançament de salves, el d'artefactes d'impacte, fumífers, lacrimògens, etc. L'objectiu és disparar directament les persones que tenen actituds violentes per neutralitzar-les i, si les circumstàncies ho permeten, detenir-les. Es preveu que aquest llançador també s'utilitzi com a arma complementària en les càrregues que la policia fa amb les defenses.

Aquesta nova arma, però, no substitueix el llançament de pilotes de cautxú amb escopeta policial (arma llarga del calibre 12). En tot cas, el Departament insisteix que si la manifestació violenta persisteix s'hi recorrerà per fer-ne efectiva la dissolució. S'insisteix, però, que l'ús d'aquest llançador sempre és l'última opció i, per tant, només el faran servir quan la violència sigui generalitzada i es posi en perill la integritat física de les persones.

Caldria reforçar les funcions de la unitat de mediació, especialment en l'Àrea de Brigada Mòbil o ARRO

Aquest debat ha fet que s'hagin presentat diverses iniciatives al Parlament i al Congrés dels Diputats, respectivament, que finalment no han prosperat. No obstant això, cal posar en relleu que al Parlament de Catalunya es va adoptar una resolució per la qual s'insta el Govern a presentar-li, abans del 31

de desembre de 2012, un informe sobre l'ús d'aquest material antiavalot.

Per tot això, en el marc de l'actuació d'ofici, el Síndic ha suggerit el següent:

1. Que en els dispositius policials davant de concentracions i manifestacions s'insisteixi en la pràctica de la mediació que faci compatible l'exercici del dret de reunió dels assistents amb el de la protecció de la seguretat ciutadana.

2. Que s'estudii l'increment del nombre d'efectius de les actuacions policials en concentracions i manifestacions, per acompanyar i reforçar en tot moment els grups especials d'intervenció davant possibles situacions d'alteració de l'ordre públic i evitar fer ús d'aquest material antiavalot.

3. Que es revisi la formació que reben els agents de les unitats especials que poden fer ús del material antiavalot per adequar-la i millorar-la.

4. Que es revisi el procediment de treball PNT 217/03/11 per adequar-lo als paràmetres següents:

- Establir un ordre d'actuació clar i enumerat amb els passos o fases que s'han de seguir en l'ús de material antiavalot per a la dissolució d'una concentració o manifestació.

- Especificar el nombre de salves que s'han de llançar amb caràcter previ a l'ús de les armes policials.

- Preveure el nombre i la participació de les ambulàncies que acompanyen els dispositius policials en els supòsits previstos en el protocol.

- Incorporar un apartat relatiu a la participació de la Unitat de Mediació en l'Àrea de la Brigada Mòbil o ARRO.

5. Que el Departament d'Interior estableixi una moratòria en l'ús de les pilotes de goma. Aquesta suspensió preventiva hauria de fer-se extensiva fins que el Govern lliuri al Parlament de Catalunya l'informe que li va sol·licitar sobre l'ús de les pilotes de goma i aquest s'hi pronunciï.

6. Que s'informi el Síndic de Greuges sobre si s'ha fet algun estudi respecte de l'ús de material antiavalot per part de les unitats especialitzades d'altres cossos policials i les conclusions a les quals s'ha arribat.